



КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ

Ярін В.М.,

*завідувач кафедри кримінального права
та процесу Хмельницького
університету управління та права,
кандидат юридичних наук, доцент*

Голдзіцький К.А.,

*доцент кафедри
кримінального права та процесу
Хмельницького університету
управління та права*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ЗБРОЮ ТА ЇЇ ПРИДАТНОСТІ ДЛЯ ОБОРОНИ

Враховуючи рух України до ЄС, важливе значення має наближення українського законодавства про зброю до європейських правових норм. Крім того, в умовах достатньо напруженої криміногенної ситуації в країні, актуальними є питання, безпосередньо пов'язані з дослідженням придатності тієї чи іншої зброї, яка знаходиться у громадян на легальній підставі, для цілей самозахисту.

Необхідно зазначити, що ці питання, як правило, обговорюються у виданнях, далеких від наукових, а тому стан їх дослідження не можна визнати задовільним.

Метою написання статті є вирішення проблемних питань, котрі потребують удосконалення. Зокрема, необхідно проаналізувати сучасну нормативну базу, що регулює обіг зброї в Україні, а також проекти законів "Про зброю", які пропонуються, можливі шляхи їх покращення. Мета дослідження також полягає у тому, щоб з'ясувати, наскільки придатна пневматична, газова та так звана "гравмюча" зброя для здійснення опору злочинцю, який має практично у всіх випадках нарізну зброю.

Стаття 27 Конституції України проголошує: "Кожна людина має невід'ємне право на життя. Обов'язок держави – захищати життя людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань"¹.

Таким чином, право на оборону визнано Конституцією України одним з фундаментальних прав людини. Більш докладно абсолютне право захищати своє життя викладено у ч.1 ст. 36 Кримінального кодексу України, згідно з якою необхідно обороною визнаються дії, вчинені з метою захисту охоронюваних законом прав та інтересів особи, яка захищається, або іншої особи, а також суспільних інтересів та інтересів держави від суспільно небезпечного посягання шляхом заподіяння тому, хто посягає, шкоди, необхідної і достатньої в цій обстановці для негайного відвернення чи припинення посягання, якщо при цьому не було допущено перевищення меж необхідної оборони; ч.2 вказаної статті передбачає, що кожна особа має право на необхідну оборону, незалежно від можливості уникнути суспільно небезпечного посягання, або звернутися за допомогою до інших осіб

¹ Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К.: Фемена, 1996.



чи органів влади². Не є перевищенням меж необхідної оборони і не має наслідком кримінальну відповідальність застосування зброї або будь-яких інших засобів чи предметів для захисту від нападу озброєної особи або нападу групи осіб, а також для відвернення протиправного насильницького вторгнення у житло чи інше приміщення, незалежно від тяжкості шкоди, яку заподіяно тому, хто посягає (ч.5 ст. 36 КК).

На наш погляд професор З. Ромовська, обґрунтовано стверджувала, що у Кримінальному кодексі не реалізовано конституційне право людини на самозахист. А те, що написано у статті “Необхідна оборона” (ст. 36 КК України авт.), тримає нас заручниками старої ідеї, згідно з якою про наслідки має думати не той, хто нападає, а той, кого б’ють: “Чи не засильно я даю здачі?”³

А ось наш сусід – Росія – подбала про реалізацію права громадян на самозахист. 19 березня 2002 року набрала сили поправка до ст. 37 КК РФ (Необхідна оборона). Сутність поправки полягає в тому, що жертва може застосовувати будь-які заходи, аж до вбивства нападника, якщо існує або безпосередня загроза її життю, або демонстрація замаху на життя. Тобто якщо раніше для початку оборони було необхідним застосування нападником зброї, то тепер сам факт наявності зброї слугує доказом загрози. Таким чином, громадяни одержали право давати хуліганам і насильникам більш рішучу відсіч, у тому числі й за допомогою зброї самооборони⁴.

У зв’язку з необхідністю реалізації права на захист громадян, в тому числі за допомогою зброї, ще в 1997 році зазначалось: “На жаль, сьогодні держава не в змозі забезпечити безпеку, а міліція не в силах вилучити у злочинців кримінальні “стволы”. Ось чому в країні безупинно ллються ріки крові, а народ наш поки що позбавлений можливості протистояти сваволі бандитів, вуличних грабіжників, серійних убивць і гвалтівників. Тобто люди не мають змоги користуватися в нашій державі тим правом, якого законослухняного громадянина позбавлено за умов тоталітарних режимів”⁵. Право на захист свого життя та здоров’я може реалізовуватися за допомогою специфічних засобів, до яких відноситься зброя, зокрема короткоствольна нарізна зброя та короткоствольна гладкоствольна зброя для стрільби гумовими кулями (так звані пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії або травмуюча зброя), тобто мова йде про пістолети і револьвери. Підкреслимо, що ми розглядаємо види зброї, які знаходяться у володінні громадян на теперішній час чи будуть знаходитися у них в майбутньому (якщо закон дозволить громадянам придбання короткоствольної гладкоствольної та нарізної зброї) тільки на підставі дозвільної системи МВС. На наш погляд, не можна вести розмову про “вільне” придбання зброї в іншому контексті, тому що держава, безумовно, повинна контролювати процес “озброєння”, як це робиться у США, Туреччині, Польщі, Чехії, країнах Балтії.

За думкою В.Волги, погляди якого на питання про зброю самозахисту ми вважаємо найбільш зваженими та обґрунтованими, “як противників, так і прихильників поширення в українському суспільстві холодної та вогнепальної зброї можна поділити на такі групи:

- радикальні прихильники;

² Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 р./ За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К.: Каннон, 2001.

³ У Кримінальному кодексі забули слово “людина”. Розмова з професором З.Ромовською // Високий замок. – 2001. - №115. – 29 травня. – с. 2

⁴ Рубникович О. Резиновая пуля выведет противника из строя секунд на десять / Оружие и охота. – 2004. – № 2. – с. 8-10.

⁵ В. Недригайло. Пістолет або життя. Дозволити чи ні українцям носити зброю “з метою самозахисту”? // Прикордонник України. – 1997. – с. 2.



- ліберальні прихильники та ліберальні противники;
- радикальні противники.

Коли надати цьому поділу політичного забарвлення, то до перших будуть віднесені радикали, до других – демократи, до третіх – Міністерство внутрішніх справ. В чому полягає сутність суперечки між ними, коли позбавити її нашарування демагогії та некомпетентності? Радикальні прихильники зброї виходять з неможливості ефективно обмежити незаконний доступ до неї в Україні і тому вимагають за прикладом закордонних однодумців хоча б зрівняти шанси (потенційних) жертв та злочинців, а також пересічних громадян та осіб, які користуються спеціальним захистом з боку держави (мають відповідні привілеї, у тому числі доступ до зброї самозахисту). Радикальні противники сповідують тезу тоталітарної ідеології про можливість “всеохоплюючого” (тотального) захисту особи державою, без надання особі якихось “спеціальних” прав (у тому числі на зброю самозахисту). Ліберали намагаються все якось поєднати “шляхом компромісу”, наслідком чого стає звична українська політична жуйка на кшталт запропонованих законопроектів (про зброю – пояснення авт.). Кількість зброї, що легально перебуває у приватному володінні від початку політичної та суспільної історії людства є надійним та об’єктивним показником стану демократії в суспільстві. В усі часи чинним був і залишається надалі принцип, що вільний громадянин має право володіти зброєю. Він навіть зобов’язаний до цього – через загальний військовий обов’язок. Але особа неправомочна (раб, злочинець, психічно хворий) не має права володіти зброєю”⁶.

Противники права громадян на зброю “доводять” нічим не обґрунтовану “думку”, що з прийняттям Закону України “Про зброю”, який дозволить громадянам володіння короткоствольною зброєю, в країні спалахне бійня, злочинці почнуть легалізувати (!) свої арсенали і т. ін.

Тому “триваюче нехтування конституційною нормою про право на захист свого життя вигідне лише злочинцям і тим, кого непокоїть безпека злочинців, а не безпека законслухняних громадян. Тож не “кривавої вакханалії” в разі отримання людьми права на пістолети і револьвери бояться затяті бюрократи. Вони чудово знають і розуміють, що злочинний світ не видаватиме себе застосуванням офіційно зареєстрованої зброї. Чиновники панічно бояться подальшого наведення порядку в цьому питанні і, відповідно, обмеження їхнього безмежного володарювання. Тому я і багато моїх колег переконані: закон “Про зброю” має бути прийнятий. І дуже скоро по його прийнятті противники права громадян на збройний захист будуть посоромлені. А проста чесна людина матиме змогу законним чином постояти за себе, а отже, – за державу”⁷.

Зазначимо, що на сьогоднішній день запропоновано чотири проекти Закону України “Про зброю”. Всі вони мають певні недоліки. Основні з них:

1. “Після ознайомлення з проектом закону України “Про зброю” внесеним депутатами України Л.Черновецьким і О.Римарчуком (сектор реєстрації законопроектів № 1171 – 1 від 02.10.02), складається враження, що цей проект написаний в інтересах авторського колективу, народних депутатів, членів Кабінету Міністрів України, керівних посадових осіб Адміністрації Президента України, керівників місцевих органів виконавчої влади і місцевого самоврядування, суддів, прокурорів, слідчих, працівників правоохоронних органів та пенсіонерів цих органів.

⁶ Волга В.О. Україні – європейський закон про зброю. – К.: Нора-Друк, 2003. – с. 65.

⁷ В. Недригайло. Пістолет або життя. Дозволити чи ні українцєві носити зброю “з метою самозахисту”? // Прикордонник України. – 1997. – с. 2.



2. Відповідно, закон “Про зброю” не може розглядатися в суспільстві інакше, як можливість посилення власного монопольного становища для влади, як царина бізнесового інтересу для (привілейованого) підприємця та, нарешті, як черговий предмет для трясіння повітря фахівцями, чия думку представники двох перших груп вперто ігнорують.

3. У демократичному суспільстві не можуть бути толеровані рудименти тоталітаризму. На жаль, Україна лишається суспільством становим. Ідея рівності в її буржуазно-революційному тлумаченні не опанувала голів співвітчизників і в XXI столітті. Звідси такі архаїзми, як “іменна зброя” або пріоритетність у наданні дозволу на зброю представникам окремих суспільних груп, чим грішать автори всіх законопроектів. Очевидно, що окремі категорії осіб матимуть на практиці пріоритет в отриманні дозволу на зброю самооборони. Але в Україні йдеться не про пріоритет, а про станові привілеї, що є неприпустимим.

4. Чому тут згадується про права та привілеї? Закон про зброю, як і будь-який інший закон в Україні, має виходити з Конституції. Якби ми мали прецедентну систему права, то з тексту ст. 27 Конституції, випливало б, що особа має невід’ємне право на володіння зброєю. Зрештою, це впливає і з заповідей Божих. На жаль, в Україні поширене вульгарне, перекручене розуміння закону про зброю, коли закон тлумачиться як дозвіл (а не право) носити зброю з метою самооборони і це вважається привілеєм, який може або не може бути наданий. При цьому забувають, що зброя самооборони навіть у країнах з ліберальним законодавством становить відносну меншість збройного ринку.

5. Замість пошуку раціональних підходів, спираючись на європейський досвід, українські законодавці прагнуть закріпити сучасну практику обігу зброї, яка базується на діючих актах МВС та Міноборони. Передбачається і в подальшому надавати значні привілеї певним особам мати “нагородну” та “іменну” зброю, а пересічні громадяни майже повністю позбавлені цієї можливості.

6. Аналіз законопроектів про зброю, запропонованих для прийняття в незалежній українській державі, свідчить, що вони написані на основі Закону “Про зброю” Російської Федерації та наказу № 622 МВС України, який спирається на низку постанов та розпоряджень, написаних однією відомчою рукою.

7. Проекти не передбачають виховної дії Закону. З відмиранням масової армії, скороченням призову, обмеженням допризовної підготовки в суспільстві зникають навички поводження зі зброєю⁸.

Таким чином, закон “Про зброю”, який міг би чітко і зрозуміло регламентувати обіг зброї (тобто виробництво, ремонт, реалізацію, придбання, користування, застосування, зберігання, колекціонування, носіння, перевезення, облік, експорт, імпорт зброї, її основних частин на території України, а також транзит через її територію), не прийнято. Тож на підставі яких нормативно-правових актів здійснюється регулювання обігу зброї в Україні на теперішній час? В загальному плані цей обіг передбачає Постанова Верховної Ради України від 17 червня 1992 року № 2471 – XII “Про право власності на окремі види майна”, а конкретизують його відомчі нормативно-правові акти МВС України з лаконічними назвами, такі як інструкції “Про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металними снарядами не смертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів” (затверджено наказом МВС України від 21

⁸ Волга В.О. Україні – європейський закон про зброю. – К.: Нора-Друк, 2003. – С. 4-6, 8, 16, 19.



серпня 1998 року № 622, зареєстровано в Міністерстві Юстиції України 7 жовтня 1998 року № 637/3077) та “Про порядок придбання, зберігання, обліку, використання та застосування пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та зазначених патронів працівниками суду, правоохоронних органів та їх близькими родичами, а також особами, які беруть участь у кримінальному судочинстві та журналістами” (затверджено наказом МВС України від 13 червня 2000 року № 379). Протягом років інструкції зазнавали змін та доповнень. Недоліками цих актів є те, що “ідея чіткого законодавчого врегулювання всього комплексу питань, пов’язаних з обігом зброї в країні, неприйнятна лише тим, хто звик монополювати свавільничати в цьому питанні, вміло маніпулюючи замшілими, часів царя Гороха, інструкціями, які до того ж не доступні для вивчення простому громадянину. Саме чиновнику, який “добре сидить” на видачі ліцензій, реєстрації зброї, вкрай невігідна чітка і зрозуміла регламентація всього обороту зброї – від її виготовлення до знищення”⁹.

В.Волга звертає увагу, що наказ № 622 в його нинішній редакції стоїть на перешкоді євроінтеграційним пріоритетам України, оскільки його положення виразно суперечать “керівній лінії” ЄС щодо обігу зброї (91/47 EWA від 18.06.91). Вступ тієї чи іншої держави до ЄС, наприклад Австрійської Республіки, мав наслідком приведення її законодавства про зброю відповідно до “керівної лінії”. В межах конструктивної співпраці з ЄС необхідна адаптація національного законодавства до вимог Євросоюзу. “Модернізація” наказу № 622 шляхом запровадження якихось поправок та змін недоцільна. Аналіз тексту свідчить, що за основу наказу були взяті адміністративні акти 60-80-х років ХХ століття, складені за умов іншого політичного устрою. В них не передбачено поняття приватної власності та допускається її відчуження без рішення суду. Коли текст наказу найближчим часом буде передано відповідним інстанціям Євросоюзу, він викличе чергову критику на адрес України. Тому в інтересах держави треба переглянути норми цього наказу відповідно до вимог ЄС ще до прийняття закону про зброю¹⁰.

Якою ж зброєю дозволяє володіти та користуватися громадянам України чинна нормативно-правова база і наскільки ефективно ця зброя може бути використана для самозахисту? Це мисливська нарізна, комбінована і гладкоствольна вогнепальна зброя, бойові припаси до цих видів зброї, пневматична та газова зброя, пристрої вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії та зазначені патрони¹¹. Що ж відноситься до зброї взагалі і які бойові якості має кожен вид зброї?

Вогнепальною вважається зброя, в якій снаряд (куля, шрот тощо) приводиться в рух миттєвим звільненням хімічної енергії заряду (пороху або іншої пальної суміші). До мисливської вогнепальної зброї належать мисливські карабіни, гладкоствольні рушниці, гладкоствольні рушниці зі свердлуванням “парадокс” із нарізами 100-140 мм на початку або в кінці ствола, мисливські рушниці з свердлуванням “сюпра”, комбіновані рушниці, що мають нарівні з гладкими і нарівні стволи, та мисливські малокаліберні гвинтівки. Довжина

⁹ Недригайло В. Пістолет або життя. Дозволити чи ні українцеві носити зброю “з метою самозахисту”? // Прикордонник України. – 1997. – с. 3.

¹⁰ Волга В.О. Україні – європейський закон про зброю. – К.: Нора-Друк, 2003. – С. 16, 18.

¹¹ Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів, п. 8.1.



стволів гладкоствольних рушниць повинна бути не менше 450 мм, а загальна довжина зброї не менше 800 мм. До пневматичної зброї належать пістолети, револьвери, гвинтівки калібру понад 4,5 мм і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду, в яких снаряд (куля) приводиться в рух за рахунок стиснутих газів. Газова зброя – вид ствольної зброї (пістолети і револьвери) призначеної для тимчасового ураження живої цілі на обмеженій відстані або площі речовинами сльозоточивої та подразнюючої дії. До пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, належать такі пістолети і револьвери вітчизняного виробництва, які виготовлені в установленому законом порядку, конструктивно призначені тільки для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, і технічно не придатні для стрільби бойовими патронами¹². Такі пристрої є гладкоствольними револьверами та пістолетами. Наскільки придатна ця зброя для самозахисту? Використання довгоствольної мисливської нарізної, комбінованої і гладкоствольної вогнепальної зброї (карабінів, гвинтівок, рушниць) для потреб самозахисту дуже обмежене через її значні розміри, що виключає приховане носіння і можливість завжди мати при собі. Вона, наприклад, може бути використана для відвернення протиправного насильницького проникнення в житло, захисту особистого життя та життя інших громадян біля місця зберігання зброї або під час мисливства.

Пневматичні пістолети і револьвери, калібр і швидкість польоту кулі яких перевищує відповідно 4,5 мм та 100 метрів за секунду в Україні поширення не набули. На придбання і користування пневматичними пістолетами і револьверами, калібр та швидкість польоту кулі яких не перевищує вказаних вище даних, не потрібно одержувати дозвіл МВС, але й користі від такої “зброї” для самозахисту від злочинних посягань немає, тому що це – іграшка. Хай відносно небезпечна (дитячий пістолет китайського виробництва, що стріляє пластиковими кульками – за певних умов також є небезпечним), але іграшка! Іграшка навіть при тому, що один з авторів висловлює таку думку: “MP 654 К російського виробництва, що стирчить з кобури, зовнішньо виглядає так само як “Макаров” (навіть затвор відводиться назад), а ціна йому – 450 грн. В магазині пістолета – 14 сталевих куль (150 штук коштують 5 грн.), кожна з яких може заподіяти значні поранення м’яких тканин тому, що заглиблюється в тіло на 1,5 – 2 см. Плюс больовий шок. Плюс психологічний ефект від того, що бачиш зброю в руках особи, яка захищається. Коротше, мало не буде! Швидкість кулі – 120 - 150 м/с, прицільна дальність стрільби – до 15 метрів, вага – до 1 кг”¹³.

Інший автор пише, що “в нашій країні, де мати повноцінну вогнепальну зброю простим громадянам заборонено, “пневматика” може стати гідною альтернативою пістолету Макарова. Убивчої сили сучасних пневматичних пістолетів вистачить, щоб і від хуліганів відбитися і скаженого собаку зупинити. Про спортивний інтерес ми навіть і не говоримо”¹⁴. Залишимо ці твердження на совісті авторів тому, що, на нашу думку, вони більше нагадують рекламу, ніж об’єктивну оцінку пневматичної зброї. Перш за все – якщо це така “грізна” зброя, та ще й зі швидкістю кулі 120 – 150 метрів за секунду, то чому наше пильне МВС дозволяє вільний продаж такої зброї, адже швидкість кулі має бути обмеженою 100 м/с ?

¹² Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів, п. п. 8.8., 8.10., 8.12.

¹³ Панченко А. “Пукать” - вовсе не вульгарно // Сегодня. – 2000. – 16 августа. – с.8.

¹⁴ Пневматика – легально и внушительно // Вот так! – 2000. - № 50. – с. 14-15.



По-друге, які якості має ця зброя зимою, коли кулька має долати товстий шар одяжі?

Щоб мати право на користування газовою зброєю, необхідно одержати дозвіл в міліції. “Правда, це відомство зробило все від нього залежне, щоб відбити бажання звертатися за відповідним документом. Але якщо ви терпеливі, енергійні, наполегливі, не звертаєте увагу на такі дрібниці, як хамство чиновників в мундирах, їх, м’яко кажучи, формалізм та глибоку до вас неприязнь, то врешті-решт, через місяць або два щоденних зусиль ви одержите необхідний папірець. І тоді зможете придбати газову “пушку”, точну копію бойової моделі”¹⁵. Хороший газовий пістолет ефективний лише на відстані 3 – 4 метрів, тому що газ на відкритому повітрі стрімко розвіюється. В закритому приміщенні газова хмарка діє на стріляючого не гірше, ніж на того, в кого він цілив, а тому застосування цієї зброї в таких приміщеннях заборонено. Крім того, нагадуємо, що газова зброя призначена для тимчасового ураження живої цілі на обмеженій відстані або площі речовинами сльозоточивої та подразнюючої дії. Застосування патронів, заряджених нервово-паралітичними, отруйними та іншими сильнодіючими речовинами, здатними заподіяти смерть або тривалий розлад здоров’я, крім тих, які дозволені, заборонено.

Виникає питання: наскільки ефективним буде застосування газової або пневматичної зброї при злочинному посяганні? “Я висловлююся з цього приводу різко: користь майже нульова, шкода дуже велика. Справа в тому, що коли дістаєте з кишені чи кобури свою небойну зброю, зовні вона виглядає як “справжня”, бойова. Відповідно, всякий злочинець вирішить (і чисто технічно буде цілком правий), що ви зібралися його пристрелити. Тому йому не залишається нічого, крім як застосувати свою зброю першим (зробити постріл, метнути ніж, збити з ніг тощо). Після цього ви вже не зможете йому довести, що хотіли тільки “взяти на зляк”, а не калічити, і, тим більше, не убивати”¹⁶. Таким чином, газова або пневматична зброя в руках особи, що захищається, провокує злочинців на більш рішучі і жорсткі дії. Між тим корисно знати, що:

- цигани, негри, китайці і злісні професійні злочинці зменшено сприймають біль, а деякі народи Півночі (чукчі, якути, евенки) і європейці з блакитними очима та світлим волоссям – переносять її погано”¹⁷.

Зробивши постріл у злочинця з пневматичного пістолета, ви скільки-небудь значної шкоди йому не заподієте і станете безпорадною жертвою, якщо ж ви застосуєте до нього газовий пістолет, то позбавляючи вас життя, злочинець буде не тільки плакати, але й пчихати!

Ось з такими “бойовими” якостями зброю пропонує громадянам держава для самозахисту від злочинців, які, як правило, озброєні просто, але зі смаком – нарізними пістолетами, револьверами... і так далі аж до автоматів. Тому обгрунтовано, на наш погляд, стверджується, що “смішно було б протистояти озброєним до зубів злочинцям з палицею або з газовим балончиком в руках. Безглуздість подібного співвідношення не розуміють хіба що деякі законодавці”¹⁸, тому що за своїми якостями пневматична і газова зброя не набагато кращі, ніж балончик чи палиця.

Які сучасні вимоги ставляться до пістолетів і револьверів? “Умови, в яких вони застосовуються, вимагають негайного виведення з ладу ураженої цілі. Дійсно, знаходячись у безпосередній близькості від супротивника, дуже важливо мати зброю, що миттєво могла

¹⁵ Ронин Р. Своя разведка: способы вербовки агентуры, методы проникновения в психику, форсированное воздействие на личность, технические средства скрытого наблюдения и съема информации: Практическое пособие. – МН «Харвест», 1998, с. 284.

¹⁶ Там же. - с. 284-285.

¹⁷ Там же. – С. 216.

¹⁸ Там же. – с. 295.



б абсолютно паралізувати ворога навіть при влученні кулі в такі частини тіла, ураження яких безпосередньої небезпеки для життя не представляє. У протилежному випадку уражений, але не виведений миттєво з ладу, ворог продовжує загрожувати життю стрільця, тому що в наступну мить він може відповісти набагато вдалішим пострілом. Револьвери і пістолети мають у порівнянні з іншими видами стрілецької зброї невеликі початкові швидкості куль, а тому найбільш простим і ефективним шляхом досягнення необхідної вражаючої здатності виявилось застосування куль значного калібру. Такі кулі володіють великою, так званою зупиняючою дією, здатністю передавати максимум своєї кінетичної енергії тій перешкоді, у яку вони влучають при мінімальній глибині проникнення усередину цієї перешкоди. Якщо куля малого калібру, що має, наприклад, 500 Дж кінетичної енергії, попадає в частину тіла, ураження якої не представляє загрози для життя, вона легко її пробиває, не заподіюючи істотної шкоди організму в цілому. Якщо в ту ж частину тіла потрапить куля, що має велику зупиняючу дію з кінетичною енергією всього 200 Дж, вона може і не пробити цю частину тіла, але зате затратить навіть на незначне проникнення усередину усю свою енергію і тіло одержить приголомшувачий, контузячий удар, що негайно паралізує весь організм. Для зброї ближнього бою така якість є дуже важливою”¹⁹.

З викладеного випливає, що повною мірою таку якість мають нарізні пістолети і револьвери, а гладкоствольні пристрої для відстрілу патронів, споряджених кулями несмертельної дії – лише наближені до них. Це можна пояснити тим, що “якщо застосування бойового пістолета, призначеного для ураження противника на коротких відстанях, не регламентується мінімальною дальністю ведення стрільби (до 50 м), то при стрільбі із спецзасобу слід враховувати три додаткових фактори:

- мінімальну дальність застосування спецзасобів по живій цілі не ближче 3,5 – 4,5 м – залежно від моделі;

- дальність ефективної стрільби: не більше 10 м;

- ті ділянки людського тіла, влучення в які заборонено “Тимчасовою інструкцією МВС № 379 від 13 червня 2000 р. Ні для кого не є секретом, що точність стрільби з гладкоствольної зброї значно нижча, ніж з нарізної. Згідно з тактико-технічними характеристиками (ТТХ) радіус розсіювання при стрільбі з пістолета Макарова на дистанції 10 м складає 2,0 – 3,5 см. При стрільбі з гладкоствольного спецзасобу вже на дальності 5 м поперечник розсіювання відповідно др. паспортних даних складає близько 10 см. Інакше кажучи, незважаючи на те, що ви цілились в “дозволену” зону, імовірність влучення в “заборонену” ділянку тіла людини дуже велика. В цьому випадку ми враховуємо лише технічні особливості спецзасобів, вказані в паспортах виробниками. Беручи до уваги той факт, що стрільба в людину (яка, як правило, не стоїть на місці) – значний психологічний стрес, особливо для людей невідготовлених, “мирних”, необхідно припустити, що поперечник розсіювання при стрільбі в стресовій ситуації стане ще більшим”²⁰. Крім того, необхідно зауважити, що ефективність куль несмертельної дії значно зменшується, якщо доводиться долати значний шар одягу чи іншу перепону.

На підставі викладеного можна зробити деякі висновки:

- пневматична та газова зброя через свої низькі характеристики позбавляє можливості негайно вивести злочинця з ладу, а тому мало придатна для здійснення вагомого опору

¹⁹ Жук А.Б. Стрелковое оружие. Революеры, пистолеты, винтовки, пистолеты – пулемёты, автоматы. – М.: Воениздат, 1992. – с.25.

²⁰ Столетов П.И. У вас появился пистолет // Оружие и охота. – 2002. - № 11. – с. 36-37.



злочинцю, який використовує нарізну зброю;

- поширення думки, що з пневматичною чи газовою зброєю можна протистояти злочинцю, який застосовує нарізну зброю, є помилкою, яка буде призводити до заподіяння законслухняним громадянам смерті або тяжких тілесних ушкоджень;

- злочинцю, озброєному нарізною зброєю можна чинити чіткий і жорсткий опір за наявності у особи, що захищається, подібної зброї (Par pari refertur – рівне рівному воздається), якщо ж це гладкоствольна зброя несмертельної дії – можливості значно обмежуються.

*Стаття рекомендована до друку кафедрою кримінального права та процесу
Хмельницького університету управління та права
(протокол № 4 від 12 листопада 2004 року)*



*Кириць Б.О.,
доцент кафедри кримінального права
та кримінології Львівського юридичного
інституту МВС України*

ЗАСТОСУВАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ТРИМАННЯ В ДИСЦИПЛІНАРНОМУ БАТАЛЬЙОНІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Важливу роль у боротьбі із злочинністю відіграє покарання, у тому числі й такий його вид, як тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців. Однак стан дослідження у літературі цього покарання не можна визнати задовільним. Ґрунтовних праць, спеціально присвячених триманню в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців, немає. У наявній ж літературі воно розглядається фрагментарно і у загальних рисах, без необхідної глибини і повноти, що, зрозуміло, не може сприяти ефективному його використанню. З огляду на це до питань, що потребують першочергового з'ясування, належать, зокрема, аналіз підстав і умов застосування тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців та вироблення пропозицій щодо вдосконалення ст. 52 КК, присвяченій цьому виду покарання. Розв'язання зазначених проблем, як видається, сприятиме правильному і результативному використанню тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців та підвищенню якості законодавчої регламентації питань, пов'язаних з його застосуванням.

Тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців є основним видом покарання (ч. 1 ст. 52 КК).

Як таке воно може застосовуватися, по-перше, на строк від 6 місяців до 2 років у випадках, коли його передбачає санкція статті (частини статті), за якою засуджується